

De aanstellingsbrief voor Philips van Mettecoven, geldwisselaar in Sint-Truiden, 1540

Rombout Nijssen

In het ancien régime, en eigenlijk ook nog een hele tijd daarna, werd de waarde van een munt bepaald door de inherente waarde van het geldstuk in kwestie. Het gewicht van een munt, haar gehalte aan goud of zilver, en de wisselkoers van goud en zilver, bepaalden haar waarde. Dat had als gevolg dat gouden en zilveren munten waarvan het gehalte bekend was, en die goed van gewicht waren - waarvan de randen niet gesnoeid waren, en die volledig waren - overal in het betalingsverkeer aanvaard konden worden. Een gouden munt die bijvoorbeeld in naam van de koning van Engeland of van de koning van Frankrijk geslagen was, waarvan het gewicht en het gehalte bekend waren, en die in de eerste plaats voor het betalingsverkeer ter plaatse bedoeld was, kon ook gebruikt worden voor internationale betalingen. Dat gebeurde overigens op grote schaal. Daardoor raakten de munten van alle Europese vorstendommen en staatjes over het hele continent verspreid. Wat gold voor vreemde munten, gold ook voor oude munten. Munten die vijftig of honderd jaar eerder geslagen waren, en die nog volledig waren, konden omwille van hun inherente waarde nog altijd in het betalingsverkeer gebruikt worden. Het gevolg daarvan was dat overal in Europa niet alleen munten circuleerden die door de eigen vorst waren uitgegeven, maar ook gouden en zilveren munten uit verschillende andere landen en uit de regeerperiodes van vroegere vorsten.

Zoals nu de euromunten uit alle Europese landen vrij circuleren, en overal in het betalingsverkeer bruikbaar zijn, zo was dat in het ancien régime het geval voor de gouden en zilveren munten van de Europese staten. Waar vandaag echter de euromunten van verschillende landen dezelfde - louter wettelijk vastgelegde - waarde hebben, circuleerden er vroeger gouden en zilveren munten van verschillend gehalte en gewicht, en dus ook van verschillende waarde. Hoewel de wisselkoersen van die tientallen munttypes op geregelde tijdstippen in functie van hun gewicht en hun gehalte wettelijk werden vastgesteld¹, en

¹ De officiële wisselkoersen zoals die in Sint-Truiden golden in de periode 1437-1552 werden in 2003 gepubliceerd: R. Van Laere & R. Nijssen, *Klinkende munt. Muntvaluaties en muntordonnanties in Sint-Truiden 1437-1552*. Hasselt, 2003, Limburg-Het Oude Land van Loon. Extranummer 3, 320 pp.

hoewel er drukwerk uitgegeven werd met de afbeeldingen en wisselkoersen van munten, waren enkel specialisten nog op de hoogte van de waarde van al de munten die hier circuleerden.

Om bedrog in het wisselverkeer te voorkomen was de toegang tot het beroep van geldwisselaar strikt gereguleerd. In Sint-Truiden behield de abt zich het recht voor om te bepalen wie het beroep mocht uitoefenen. Uit 1540 bleef de aanstellingsakte voor Philips van Mettecoven bewaard, waarmee abt Joris Sarens² hem op 1 april van dat jaar officieel tot geldwisselaar in de *stadt ende vryheyd van Sintruyden ende des daer aen cleeft* had aangesteld, en hem meteen ook het monopolie op die nering had verleend.

Buiten het feit dat Philips van Mettecoven een ingezetene van de stad was, en dat de abt zich had laten informeren over diens *sunderlinger verstaent, getrouwicheyt ende nernsticheyt*, wordt in de aanstellingsbrief niet aangegeven waarom de keuze van de abt op deze man gevallen was. Het stuk leert ons wel hoe in de omgeving van de abt gedacht werd over de taken van een eerlijke geldwisselaar. Hoewel dat voor de hand lijkt te liggen, vond men het toch nodig in zijn aanstellingsbrief te vermelden dat hij geen valse munten mocht aannemen of weer uitgeven. Enkel de munten die *int landt van Ludick ganc ende loop* hadden, de munten dus waarvan in de bisschoppelijke muntordonnanties de wisselkoers was vastgesteld, mocht hij *ontfangen ende vuytgeven*, voor de waarde die zij volgens die ordonnanties hadden, *ende anders niet*.

Ingeval hem te lichte, beschadigde of gesnoeide munten werden aangeboden, of munten die in het Land van Luik geen officiële wisselkoers hadden, dan moest hij die aannemen *naeden werde vanden penningen* - aan de waarde van het edel metaal dat zij bevatten - om ze vervolgens *ter stont voer hun ooghen te scherren als billion*. Hij moest dit soort munten met andere woorden vernietigen om het edel metaal dat zij bevatten te recupereren.

Voor zijn tussenkomst had de wisselaar recht op een vergoeding *naeden oude hercommen, te wetenen voer elcken gulde oft twintich stuvers een ort*. Geldbedragen werden destijds uitgedrukt in gouden guldens, zilveren stuivers en koperen oorden. In een gulden gingen twintig stuivers, en een stuiver was vier oorden waard. Zijn vergoeding bedroeg dus 1/80 of 1,25 % van de waarde van de munten die hij wisselde.

De aanstellingsakte werd afgesloten met een waarschuwing aan de nieuwe wisselaar, dat de abt zich het recht voorbehield om deze aanstelling weer in te trekken, en dat elke overtreding van de bepalingen in zijn aanstellingsakte hem blootstelde aan gerechtelijke vervolging en

² Joris Sarens was abt van 1533 tot 1558.

sen van munten, munten die hier

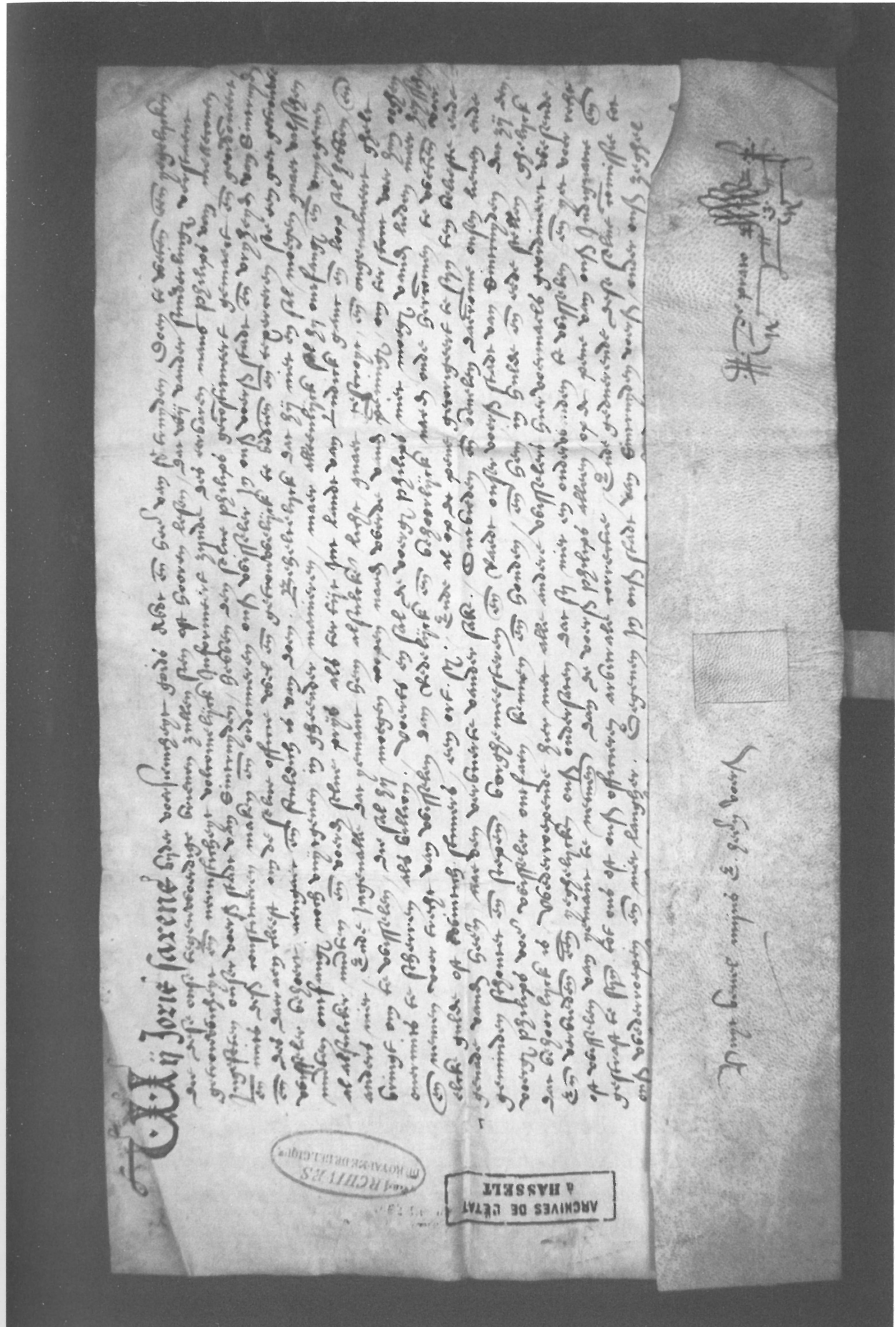
het beroep van het recht voor tellingsakte voor april van dat jaar 1540 daer aen cleeft leend.

was, en dat de rouwicheyt ende uze van de abt op abt gedacht werd kt te liggen, vond se munten mocht ganc ende loop s de wisselkoers ie zij volgens die

oden, of munten hij die aannemen zij bevatten - om dit soort munten cuperen.

ude hercommen, 1 werden destijds en gulden gingen bedroeg dus 1/80

wisselaar, dat de elke overtreding jke vervolging en

De aanstellingsbrief voor Philips van Mettecoven.

aan verbeurdverklaring van de munten in kwestie. Tot slot verzocht de abt de schout en schepenen van Sint-Truiden, de burgemeesters en de stadsmagistraat, om Philips van Mettecoven in de eed te stellen, en bevestigde hij diens monopolie, *verbiëdende eenen yeghelycken onssen ondersaten dat sy niet en onderwenden te wisselen, ende yet voer recht oft wisselen van yemant te nemen dan Philips alleen.*

**Tekstuitgave: Rijksarchief Hasselt,
Oorkonden van de abdij van Sint-
Truiden, nr. 1865.**

Wij Joris Sarens byder voersienicheyt Goids abdt ende heer van St Truyden, doen te weten en eenen yegelycken die dese onse tegenwoerdige brieven zullen sien oft hooren lesen, dat wij vander sunderlinger verstaent, getrouwicheyt ende nernsticheyt volcomelijck informeert zynde des eerbaren mans Philips van Mettecoven ingeseten onser voerscreven stadt van Sintruyden, hebben den selven Philips geconstitueert, gemaect ende geordonneert, ende mits dese constitueren, maken ende ordonneren onsen wisseler in onsen voerscreven stadt ende vryheyd van Sintruyden ende des daer aen cleeft, om de selve officie wel ende getrouwelijck te bedienen ende texerceren soe een goet getrouwe wisseler behoert, aengaet ende sculdich is van doen. Beheltelyck dat hij niet en sal moegen quaet valsschen munten ontfangen noch vuytgeven in gheender manieren, maer alleenlijck sal hy ontfangen ende vuytgeven al alsulcker munten ende voerder selve prijs als ter tijt int landt van Ludick ganc ende loop sal hebben, ende anders niet. Ende ingevalle dat yemant hen alsulcken licht, quaet, gescroyt ende ongevalueert ghelt bringt om te wisselen, die sal hy moegen coopen naeden werde vanden penningen, om ter stont voer hun ooghen overmits te scherren als billion. Voerts en sal de voergescreven Philips niet moegen vanden lieden meer heysschen ende nemen voer trecht van wisselen dan redelijck ende behoerlijck naeden oude hercommen, te weten en voer elcken gulde oft twintich stivers een ort. Ende al op de pene gecorigeert te syn ten belijfte ende genade vanden heeren nae den verbuerte vander sake. Ontbieden ende bevelen daeromme onsen lieven ende geminden schoutet ende scepenen, borghemeesteren ende raedt onser voerscreven stadt van Sintruyden, dat zij den

Zegel onder de aanstellingsbrief van Philips van Mettecoven.

voergenoemde Philips voer wisseler ontfaen, kennen ende houden, ende hem in hulde ende eede stellen, ghelyck dat behoorlyck is. Wederroepende hier met alle andere wisselers hier voermaels geordineert wesende ende verbiedende eenen yghelycken onssen ondersaten dat sy niet en onderwenden te wisselen, ende yet voer recht oft wisselen van yemant te nemenen dan Philips alleen, op de pene van onssen indignatie ende gestraft te syn tot ons oft onssen officieren arbitrale correctie. Ende geduerende dese selve commissie tot onssen wederroepen ende niet langher. Gegeven in onssen stadt van Sintruyden voerscreven, onder onssen zeghel int jaere ons heeren duysent vijfhondert ende viertich, den iersten dach van april.

Adres van de auteur:
Rijksarchief
Bampsiaan 4
3500 Hasselt

stellingsbrief van
fettecoven.

titueert, gemaect
onsen wisseler in
leeft, om de selve
etrouwe wisseler
al moegen quaet
er alleenlijck sal
ijs als ter tijt int
valle dat yemant
te wisselen, die
voer hun ooghen
t moegen vanden
ende behoorlijck
ers een ort. Ende
ae den verbuerte
len schoutet ende
tyden, dat zij den